

INDISCH DEN HAAG

Een eeuwig verlangen

In Nederland wonen zo'n twee miljoen mensen die een band hebben met voormalig Nederlands-Indië. En geen stad waar dat zo zichtbaar en voelbaar is als in Den Haag. Over melancholie, tijdgeest, de nieuwe generatie, prachtige architectuur en heerlijk eten.

Tekst & fotografie Hans Avontuur

Op de hoek van het Frederik Hendriksplein staat het beeld van de Indische tantes Toeti en Pop. Het werk van Loek Bos is een eerbetoon aan de vrouwen die door Yvonne Keuls zijn beschreven in haar boek *Alle Indische tantes*. Hoewel de achtergrond pijnlijk is – ze moesten hun thuis achterlaten – ziet het tafereel er gezellig en alledaags uit. Zoals het in de praktijk ook vaak ging: niet zeuren, schouders eronder. Het is zonnig. De sfeer op het terras achter het beeld is opgewekt. Zorgeloos genieten van een cappuccino met gebak en een vleugje zilt in de lucht. De zee. In Den Haag altijd in de buurt. Met aan de andere kant van het water, ergens ver weg, het Nederlands-Indië van de mooie exotische verhalen.

Springlevende cultuur

Met de onafhankelijkheid van Indonesië in 1949 kwam er een einde aan 350 jaar koloniale geschiedenis. Het zorgde voor de grootste migratiestroom die ons land heeft gekend. Zo'n 300.000 mensen kwamen terug, 60.000 daarvan vonden onderdak in Den Haag. Een deel hoopte dat het slechts voor even zou zijn. Dat liep anders.

Aan het Noordeinde zit de Indische boekwinkel Moesson, annex koffie- en cultuurhuis. “De eerste generatie die naar Nederland kwam zat met diepgewortelde pijn”, vertelt Vivian Boon, hoofdredacteur van het magazine *Moesson* en zelf derde generatie Indische Nederlander. “Zij hadden de oorlog meegemaakt en moesten daarna huis en haard verlaten. Jonge Indische Nederlanders zijn daar veel minder mee belast. Die durven vragen te stellen over bijvoorbeeld de negatieve kanten van kolonialisme.

Wij nemen geen standpunt in, maar geven ruimte aan alle perspectieven. Dus ook aan mooie herinneringen.” Vivian Boon vindt het goed dat ouderen de visie van de jongeren te horen krijgen én omgekeerd. Dat zorgt volgens haar voor discussie en begrip. Ze is dan ook blij met het nieuwe festival dat dit jaar wordt gehouden nadat de Tong Tong Fair, de opvolger van de beroemde Pasar Malam, in 2024 failliet ging. “Het Jalan Jalan Festival biedt allerlei activiteiten verspreid over de stad. Van kunst en theater tot wandelingen en film. We vieren de Nederlands-Indische cultuur. Die is nog altijd springlevend.”

De roep van Insulinde

Om die te zien hoeft je niet tot het festival te wachten. Als je er oog voor hebt, duikt de Indische geschiedenis overal in de stad op. Dat begint op het Plein met het Ministerie van Koloniën, dat tegenwoordig onderdeel is van de gebouwen van de Tweede Kamer. In de Regentenkamer hangen portretten van bijna iedereen die Indië heeft bestuurd. Van Pieter Both begin 17de eeuw tot jonkheer Tjarda van Starkenborgh Stachouwer halverwege de 20ste eeuw.

Ook aan het Plein bevindt zich Sociëteit De Witte, waar veel oud-Indiëgangers bij elkaar kwamen, en om de hoek bevindt zich het gebouw van de Rotterdamse Lloyd, een van de twee reders die een lijndienst hadden naar Batavia. Boven de entree staat het sierlijke beeld van een Javaanse vrouw. Ze verbeeldt de roep van Insulinde, de naam die Multatuli aan Nederlands-Indië gaf.

Multatuli was in de 19de eeuw een van de weinigen die vraagtekens plaatste bij de corruptie en uitbuiting in de kolonie. Een overzees wingewest hoorde juist bij het economische succes van een modern land. En de verworven rijkdom mocht gezien worden. De elite die na een carrière in Nederlands-Indië terug naar Nederland kwam, streek vaak in Den Haag neer omdat dit het bestuurlijke en ambtelijke centrum was. Ze kenden de stad van het verlof dat ze er in exclusieve pensions en hotels hadden doorgebracht. ➤

Vorige pagina's: de bar in Hotel des Indes; de entree van het Lloyd-gebouw. Links met de klok mee: Vivian Boon van het magazine *Moesson*; ook in boeken is Indonesië nooit ver weg; Den Haag telt tientallen toko's; het beeld van de Indische Tantes Toeti en Pop.

Voor de upper class

Dwalen door de stad. Door de Archipelbuurt waar veel beter gesitueerde Indiëgangers eerst hun verlof en daarna hun pensioen doorbrachten. Straten hebben namen van eilanden als Java, Bali en Sumatra. De absolute bovenklasse liet de mooiste villa's – met veranda – bouwen in het fraaie Willemspark en de minder gefortuneerden kwamen in de Zeeheldenbuurt terecht.

Ik ben op zoek naar de unieke bouwwerken die een eeuw geleden in de mode raakten: woonhotels. Deze luxueuze complexen hadden grote appartementen en centrale voorzieningen als een restaurant, biljartzaal, bibliotheek, garage en tuin. De meeste zijn opgetrokken volgens de kenmerken van de Nieuwe Haagse School, met stalen raamkozijnen, banden van geborsteld beton en het gebruik van glas in lood. Huize Boschzicht aan de Benoordenhoutseweg zette in 1920 de toon. Nog zo'n 45 stuks zouden volgen. Het woonhotel was in Nederland een typisch Haags fenomeen, toch net even wat chiquer dan andere steden. Een tekort aan bedienend personeel en de komst van veel oud-Indiëgangers die gewend waren aan comfort, voorzieningen en personeel vroegen om oplossingen. Door voorzieningen te delen konden ze met minder dienstbodes toe.

Een van de drijvende krachten achter de woonhotels was architect Jan Wils, die ook het Olympisch Stadion in Amsterdam tekende. Wils liet zich inspireren door zijn Amerikaanse collega Frank Lloyd Wright en de luxe levensstijl van upper class Amerika. In de eerste

Door voorzieningen te delen, konden oud-Indiëgangers met minder dienstbodes toe

woonhotels hadden de appartementen geen keuken maar een pantry voor het eenvoudige werk. Er werd immers voor je gekookt in de centrale keuken.

Via de Mauritskade wandel ik door het centrum van Den Haag naar de Laan van Meerdervoort. Er waait een frisse wind, meeuwen vliegen door de lucht met voorbij jagende wolken. De bouw is niet meer zo uniform als in Benoordenhout, maar de straten en pleinen zijn nog altijd keurig en statig. Verscholen tussen andere panden bevinden zich woonhotels als Oldenhove, De Hofstad en Willemspark – voorbeelden met hoge torens voor de watertanks.

Exotische sfeer

Mijn uitvalsbasis heb ik bij het thema uitgekozen: Hotel Des Indes. Het was bij de opening in 1880 speciaal gericht op 'Indische Familiën', zoals in een advertentie uit die tijd wordt geschreven. Met veel luxe, comfort en een exotische sfeer. In het hotel verwijzen nog tal van details naar deze periode, zoals het wapenschild van Batavia dat boven de entree staat én de daklijst siert. Ook zijn er schilderijen van Indische landschappen. ➤

Onder: woonhotel; beeld van Louis Couperus in de Archipelbuurt; entree in kenmerkende Haagse School-stijl. Rechts: koffiebranderij en theehandel Inproc.

Nergens kun je zo lekker en authentiek Indisch eten als in Den Haag

Het hotel heeft in bijna 150 jaar nog niets aan elegantie verloren. Op stand, maar wel warm en persoonlijk. Als ik iets te vroeg ben voor de high tea die er wordt geserveerd, word ik door de ober met open armen ontvangen: “U bent hier nooit te vroeg en nooit te laat, maar precies op tijd.”

Zo Indisch als de stad ooit was, is ze niet meer. Tot aan de Tweede Wereldoorlog hoorden mensen in tropenpak en Indonesisch personeel tot het straatbeeld. En de generaties met directe banden met voormalig Nederlands-Indië maken plaats voor generaties die het alleen kennen uit de overlevering. Of zelfs dat niet omdat er vooral werd gezwegen.

Museum Sophiahof biedt houvast. Voor de buitenstaander die nieuwsgierig is naar de geschiedenis én voor mensen die meer willen weten over hun roots. De meerjarige expositie *Ons Land* vertelt de verhalen van acht families die de dekolonisatie allemaal op hun eigen manier hebben beleefd. De uiterst ingewikkelde geschiedenis krijgt hierdoor een menselijk gezicht. Ook dankzij heel persoonlijke voorwerpen, zoals een kleed waarop het leven in een Jappenkamp is

geborduurd en een beertje dat als een van de weinige dingen mee naar Nederland kwam.

Het verhaal is complex. Met zoete herinneringen aan een tijd die voor de Indonesiërs juist een hoofdstuk van ongelijkheid was. Onbezorgd genieten van mooie dingen is daardoor lastig en het verlangen naar ‘tempo doeloe’ – de goede oude tijd – soms ongemakkelijk. Los van de discussie heeft Nederlands-Indië zich voorgoed in het DNA van de stad genesteld. In sfeer, karakter, schoonheid en weemoed. Beschreven en bezongen door schrijvers en artiesten die een band hadden met de voormalige kolonie, zoals Louis Couperus, Yvonne Keuls, Wim Kan, Paul van Vliet, Adriaan van Dis, Wieteke van Dort en Anneke Grönloh.

Fusionkeuken

Bovendien kun je in Nederland nergens zo authentiek en lekker Indisch eten als in Den Haag. Sommige toko's bestaan al tientallen jaren. En pas op: er is verschil tussen de Indische en de Indonesische keuken. De eerste is een fusionkeuken met Europese invloeden. Wat minder spicy bovendien. Ik eet bij Bogor Roemah Makan, vertaald ‘De Huiskamer van Bogor’. Het is er ongedwongen, eenvoudig en superlekker. Aan de muur hangt een zwart-witfoto van Handelswijk te Buitenzorg op West-Java, het huidige Bogor. Op tafel staat saté ayam, sayur lodeh, gadogado en pisang goreng. Door het raam zie ik een typisch Haagse straat, maar op mijn bord proef ik de Oriënt. ➤

Links met de klok mee: villa's in het Willemspark; Toko Frederik; in de tuin van Museum Sophiahof; Museum Sophiahof. Onder: traditionele Indische pop; saté bij restaurant Bogor; nostalgische kaarten bij Moesson.

Tips & adressen

BEREIKBAARHEID

Den Haag is goed bereikbaar met het openbaar vervoer. De binnenstad ligt op loopafstand van het Centraal Station. Wie toch liever met de auto komt, kan kiezen uit enkele P+R-plaatsen. Vanaf daar kun je met het openbaar vervoer of een deelfiets naar de stad.

SLAPEN

• Hotel des Indes

Geen ander slaapadres is zo nadrukkelijk met Nederlands-Indië verbonden als dit hotel aan de Lange Voorhout. Toen het voormalige stadspaleis in 1880 een hotel werd, was er speciaal rekening gehouden met Indiëgangers die in Den Haag op verlof kwamen. Het ademt nog altijd stijl en elegantie, maar is wel voorzien van warmte en persoonlijkheid. Kamerprijzen variëren, vanaf zo'n €200 per nacht, inclusief ontbijt. Als je niet blijft slapen, kun je er wel sfeer proeven tijdens een drankje of een high tea.
hoteldesindes.nl

ETEN & DRINKEN

• Toko Frederik

Al sinds 1984 in het centrum van Den Haag met een authentieke keuken die het midden houdt tussen Indisch en Indonesisch. Je kunt er afhalen of aanschuiven voor een fameuze rijsttafel. Let op: schepje rijst in het midden van je bord, de rest eromheen.
tokofrederik.nl

• Bogor Roemah Makan

Vertaald 'De Huiskamer van Bogor' en dat is precies wat dit restaurant is: ongecompliceerd, ontspannen en redelijk geprijsd. Aan de rand van het centrum.
bogorroemahmakan.nl

• De Poentjak

Voor zover bekend het oudste Indische restaurant dat nog door dezelfde familie wordt uitgebaut. Zowel de kaart als de

Hotel des Indes

Inproc

inrichting zijn klassiek. Niet veel veranderd sinds de opening meer dan veertig jaar geleden. Mark Rutte nam Emmanuel Macron er mee naartoe.
[kneuterdijk16](http://kneuterdijk16.nl)

• Toko Semarang

Fijne toko waar je een keur aan Indonesische gerechten en ingrediënten/specerijen vindt. Bestaat sinds 1953, beroemd geworden onder meneer Go.
tokosemarang.eu

• Inproc

Deze koffiebranderij en theehandel bestaat al 160 jaar en is door Krista en Bianca nieuw leven ingeblazen. Als je er binnenloopt, ruikt het naar de koffie die op dat moment wordt gebrand. Er is ook keuze uit tientallen soorten thee.
inproc.nl

ZIEN & DOEN

• Woonhotels

Er is een speciale wandeling langs Haagse woonhotels. Deze 4,5 kilometer lange route van het Benoordenhout tot aan de Laan van Meerdervoort is te vinden op de website.
nieuwehaagseschool.nl

• Museum Sophiahof

De ondertitel van het museum luidt 'Van Indië tot nu'. In het museum staat de historie en cultuur van de Indische

gemeenschap centraal. Dit gedeelte verleden is rijk, springlevend maar ook dramatisch. De expositie *Ons Land* vertelt het verhaal van acht families en hoe zij de dekolonisatie hebben beleefd. Het is een boeiend en vooral heel menselijk verhaal.

museumsophiahof.nl

• Indofoodtours

Tijdens deze tours – te voet of op de fiets – ga je etend door Den Haag. Een gids leidt de deelnemers langs bijzondere toko's en restaurants. Uiteraard wordt er uitgebreid geproefd.
indofoodtours.nl

• Jalan Jalan Festival

Van 21 t/m 23 augustus 2026 wordt in Den Haag het nieuwe Jalan Jalan Festival gehouden. Een echte opvolger van de Pasar Malam en de Tong Tong Fair kun je het niet noemen omdat de opzet anders is. Gemene deler: het vieren van de Indische cultuur. Verspreid over de stad zijn er onder meer wandelingen, optredens, exposities, filmvertoningen en natuurlijk is er veel aandacht voor eten en drinken.
jalanjalanfestival.nl

INFO

denhaag.com